

NORGES HØYESTERETT

Den 4. mai 2011 avsa Høyesterett beslutning i

HR-2011-00898-A, (sak nr. 2011/245), straffesak, anke over dom,

A (advokat Anders Brosveet)

mot

Den offentlige påtalemyndighet (førstestatsadvokat Lasse Qvigstad)

STEMMEGIVNING :

- (1) Dommer **Bårdsen**: Saken gjelder lagmannsrettens håndtering av et sivil krav som var pådømt av tingretten i forbindelse med en straffesak, jf. straffeprosessloven § 3.
- (2) A ble ved Gjøvik tingretts dom 11. juni 2010 funnet skyldig i legemsbeskadigelse under særdeles skjerpene omstendigheter, jf. straffeloven § 229 annet straffalternativ og § 232. I tråd med tiltalen fant tingretten det bevist at han og B sammen hadde slått og sparket C, slik at C blant annet ble påført brudd i nesebenet. Paragraf 232 ble gitt anvendelse fordi ”de to tiltalte ... i fellesskap har begått relativt grov vold mot en for dem ukjent person uten noen form for saklig grunn”. A benektet å ha vært med på voldsutøvelsen. Under hovedforhandlingen ble han imidlertid gjenkjent av C. Straffen ble for A satt til fengsel i 120 dager. Han og B ble i tillegg ilagt et solidarisk erstatningsansvar overfor C. Oppreisningserstatningen ble satt til 15 000 kroner, og det ble tilkjent 2 732 kroner til dekning av utlegg blant annet til lege, medisiner og transport.

- (3) A anket tingrettens dom til Eidsivating lagmannsrett. Anken ble begrunnet med at ”bevisvurderingen under skyldspørsmålet er feil”. I støtteskriv fra forsvareren ble dette utdypet, og det ble vist til at C i politihør etter tingrettens dom hadde forklart at han likevel ikke gjenkjente A. Ved lagmannsrettens beslutning 27. september 2010 ble anken – som i beslutningen er angitt å gjelde ”bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet” – tillatt fremmet. I dom 8. desember 2010 ble A frifunnet for straffekravet, under henvisning til at det ikke var ført tilstrekkelig bevis for at han var gjerningsmann. For så vidt gjaldt det sivile kravet som var avgjort av tingretten, bemerket lagmannsretten at dette ”er ikke anket”, slik at tingrettens dom ble stående for dette kravets del.
- (4) A har i anke til Høyesterett gjort gjeldende at lagmannsretten gjorde en feil når erstatningskravet ikke ble behandlet: Etter omstendighetene måtte hans anke over tingrettens dom oppfattes slik at den også omfattet det sivile kravet. I den grad dette var uklart, skulle lagmannsretten ha gitt veiledning og anledning til retting, jf. straffeprosessloven § 319 andre ledd. Ved Høyesteretts ankeutvalgs beslutning 24. februar 2011 er anken tillatt fremmet.
- (5) *Jeg er kommet til* at anken skal behandles som en begjæring om tilleggsdom etter straffeprosessloven § 48, og at det derfor bør treffes beslutning om å sende saken tilbake til lagmannsretten.
- (6) Særskilt anke over sivile krav skal som hovedregel behandles etter tvistelovens regler, jf. straffeprosessloven § 435. Det er i rettspraksis lagt til grunn at når det gjøres gjeldende at det var feil å behandle et sivilt krav i straffesaken, skal anke likevel følge straffeprosessens former, jf. Rt. 1988 side 65, Rt. 1995 side 523, Rt. 1996 side 1230, Rt. 2004 side 1178 og Rt. 2006 side 581. I avgjørelsen fra 1996 er det uttalt at eventuell ny behandling etter opphevelse skal følge sivilprosessuelle former. I Rt. 1997 side 1643 la Høyesterett til grunn samme løsning i et tilfelle der det var anket over at lagmannsretten ikke hadde avgjort det sivile kravet. Ankeadgangen er imidlertid ikke problematisert i kjennelsen. Det er da spørsmål om hvordan en part kan søke avhjelp, der han mener at retten skulle ha behandlet et sivilt krav sammen med straffekravet.
- (7) I straffeprosessloven § 48 første ledd heter det:
- ”Er noe som skulle ha vært avgjort ved dommen, ikke tatt med, kan det avsies tilleggsdom etter reglene i §§ 45 og 46.”**
- (8) Fristen for å begjære tilleggsdom er, som ankefristen, 2 uker, jf. § 45 andre setning. I samme bestemmelse tredje setning er bestemt at begjæringen avgjøres av de samme dommere som avsa dommen. Om nødvendig avholdes ny hoved- eller ankeforhandling, jf. § 48 andre ledd.
- (9) Det er ikke tvilsomt at reglene om tilleggsdom dekker situasjoner der det gjøres gjeldende at retten skulle ha tatt stilling til et sivilt krav. Jeg viser til Bjerke og Keiserud, Straffeprosessloven (3. utgave 2001) side 183, og Andenæs, Norsk straffeprosess (4. utgave 2009, ved Myhrer) side 152. Begge nevner krav om erstatning som eksempel på hva som kan omfattes. Kjennelsene i Rt. 1994 side 1082 og HR-2001-841 illustrerer den praktiske bruken av tilleggsdom etter straffeprosessloven § 48, i situasjoner hvor det gjøres gjeldende at lagmannsretten ved en feil har latt være å avgjøre et erstatningskrav.
- (10) Spørsmålet er om det også bør være adgang til å anke.

(11) Logisk sett byr det på visse vansker å tillate anke over avgjørelser som ikke er truffet, og eventuelt også avsi dom for opphevelse av slike avgjørelser. I sivile saker har man trukket konsekvensen av dette direkte i tvisteloven § 29-4 første ledd, ved å bestemme at retten til anke gjelder "krav som er avgjort ved den avgjørelse som ankes". Så lenge en part har en vid adgang til å kreve tilleggsdom etter straffeprosessloven § 48, har jeg også vanskelig for å se at det er rettsikkerhetsmessige grunner som tilsier ankeadgang. Jeg nevner at dersom begjæringen om tilleggsdom ikke tas til følge, vil denne avgjørelsen i sin tur kunne ankes. Slik anke avgjøres av Høyesteretts ankeutvalg, noe jeg for min del anser som en mer sakstilpasset behandlingsmåte.

(12) For spørsmålet om det er adgang til å anke, har også Høyesteretts avgjørelse i Rt. 1995 side 1709 interesse. Her hadde retten ved en feil unnlatt å avgjøre et inndragningskrav som var fremmet i saken, og det var i anke til Høyesterett gjort gjeldende at dette var en saksbehandlingsfeil som måtte lede til opphevelse. Førstvoterende bemerket, med tilslutning fra de øvrige dommere:

"I dommen er inndragning av de beslaglagte gjenstander overhodet ikke omtalt. Jeg er enig med aktor i at dette må bero på en forglemmelse. Det er ikke grunn til å forstå dommen slik at siktede frifinnes for dette inndragningskravet. Det riktige rettsmiddel ville da være krav om tilleggsdom etter straffeprosessloven § 48 for det som skulle ha vært avgjort i dommen, ikke anke over saksbehandlingen som her er benyttet."

(13) Denne saken lå noe annerledes an enn vår, blant annet ved at den gjaldt et inndragningskrav som uomtvistelig var fremmet, men som retten antakelig hadde oversett. Men legger man – slik ankende part gjør gjeldende i vår sak – først til grunn at det sivile kravet skulle ha vært behandlet av lagmannsretten, er dommen ikke uten overføringsverdi. Jeg har særlig festet meg ved at førstvoterende ikke anså begjæring om tilleggsdom som et alternativ til en saksbehandlingsanke; slik begjæring var det "riktige rettsmiddel", "ikke anke over saksbehandlingen".

(14) Så langt jeg har kunnet bringe på det rene, er denne rettsoppfatningen også fanget opp i senere lagmannsrettspraksis i tilknytning til manglende pådømmelse av sivile krav. Jeg nevner – som illustrasjon – Borgarting lagmannsretts kjennelse LB-2009-70262, hvor også følgende er fremhevet:

"Lagmannsretten viser for øvrig til Høyesteretts dom i Rt. 1995 side 1709. Høyesterett kom her til at når et inndragningskrav ved en feil ikke var behandlet i dommen i første instans, kunne dette ikke angripes gjennom en anke over saksbehandlingen. Høyesterett viste til at riktig rettsmiddel ville ha vært krav om tilleggsdom."

(15) Jeg antar at dersom en begjæring om tilleggsdom tas til følge, så skal også den videre behandlingen skje i straffeprosessens former. Dette har verdi for partene, og gir en løsning som harmonerer godt med den vektleggingen av hensynet til fornærmedes interesser som er kommet til uttrykk i forbindelse med nyere lovreformer. Jeg viser særlig til Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) kapittel 11.

(16) På denne bakgrunn er jeg blitt stående ved at når det – som i foreliggende sak – gjøres gjeldende at lagmannsretten ved en feil har latt være å behandle et sivilt krav, så er riktig rettsmiddel begjæring om tilleggsdom etter straffeprosessloven § 48.

- (17) Når anke altså ikke er riktig rettsmiddel, kunne det være nærliggende å avvise denne – under den forutsetning at lagmannsretten behandler anken som en begjæring om tilleggsdom. En slik fremgangsmåte ble benyttet i Rt. 2008 side 1723, i en sivil sak der det var anket i et tilfelle hvor oppfriskning var riktig rettsmiddel. Senere har imidlertid Høyesteretts ankeutvalg valgt å ikke treffe noen formell avgjørelse om avvisning. I stedet er det besluttet at anken ”skal behandles som begjæring om oppfriskning”. Jeg viser til Rt. 2010 side 510 avsnitt 11. Situasjonen i vår sak bør løses på tilsvarende måte, og da slik at anken anses som en begjæring om tilleggsdom.
- (18) Kommer lagmannsretten – i forbindelse med sin behandling av spørsmålet om det er grunnlag for tileggsdom – til at det ikke var fremsatt en (formriktig) begjæring om ny prøving av det sivile kravet, må lagmannsretten ta stilling til om straffeprosessloven §§ 318 og 319 likevel tilsier at kravet tas under behandling. Jeg vil i denne forbindelse bemerke at As forsvarer i støtteskrivet til lagmannsretten gjorde gjeldende at A ikke var en av gjerningsmennene. Det måtte da – uavhengig av den konkrete uttrykksmåten i anken og støtteskrivet – ligge i dagen at han ved en eventuell frifinnelse for straffekravet også ønsket en ny prøving av det sivile kravet. Lagmannsretten skulle da ha gjort A oppmerksom på eventuelle formfeil, og gitt ham mulighet for retting, jf. § 319 andre ledd. Jeg viser til Ot.prp. nr. 11 (2007–2008) side 120.
- (19) Jeg stemmer for denne

B E S L U T N I N G :

As anke til Høyesterett skal behandles av lagmannsretten som en begjæring om tilleggsdom, jf. straffeprosessloven § 48.

- (20) Dommer **Falkanger**: Jeg ser noe annerledes på saken enn førstvoterende.
- (21) Særskilt anke over avgjørelser av sivile krav behandles – som førstvoterende har redegjort for – som hovedregel etter tvistelovens regler, jf. straffeprosessloven § 435. Det er imidlertid i rettspraksis lagt til grunn at når det gjøres gjeldende at det var en feil å behandle et sivilt krav i straffesaken, skal anke likevel behandles i straffeprosessens former. I avgjørelsen i Rt. 1997 side 1643 la Høyesterett til grunn at dette også gjaldt i tilfeller hvor det var anket over at lagmannsretten ikke hadde avgjort det sivile kravet. Jeg kan ikke se det annerledes enn at det synspunkt om ankeadgangen etter straffeprosesslovens regler som ble lagt til grunn i denne avgjørelsen, også må gjelde når anken er begrunnet i manglende veiledning fra lagmannsretten. Jeg kan da ikke se at A uriktig har anket til Høyesterett etter straffeprosesslovens regler.
- (22) I As anke til lagmannsretten var det sivile kravet ikke tatt med. Dette innebærer at formkravene i straffeprosessloven § 314 tredje ledd ikke var oppfylt. Konsekvensen av dette er – ifølge forarbeidene til lovendringen da denne bestemmelsen kom inn i loven – at man ikke lenger kan innfortolke krav om ny behandling av det sivile kravet ved bevisanken når det gis uttrykk for at det inngis en ”fullstendig anke”, jf. fra rettstilstanden før lovendringen, jf. Rt. 1997 side 1643. Når dette er situasjonen, kan anken fra A etter mitt syn ikke anses å inneholde en begjæring om ny behandling av det sivile kravet. I og med at slik begjæring ikke var fremsatt for lagmannsretten, kan det av den grunn ikke være aktuelt å begjære eller avsi tilleggsdom. Man kan vanskelig si at lagmannsretten

skulle ha behandlet det sivile kravet, når dette ikke var fremsatt for lagmannsretten. Noen begjæring om tilleggsdom er da heller ikke fremsatt.

(23) I forarbeidene til straffeprosessloven § 314 nytt tredje ledd heter det:

”Etter forslaget vil en anke over bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet ikke lenger kunne forstås å omfatte en begjæring om ny prøving av det sivile kravet. Retten har derfor et særlig ansvar for å påse at fremsatt begjæring om overprøving av sivile krav tilfredsstiller lovens krav. Det kan også være nødvendig å undersøke om det med ’fullstendig anker’ i straffesaker også bes om ny behandling av et sivilt krav.”

(24) Når det gjelder anker som den foreliggende, må det etter mitt syn være klart at retten – etter det som uttales i lovforarbeidene – forutsettes å bringe klarhet i hva anken omfatter. ”Bevisanke” må i denne sammenheng anses som synonymt med ”fullstendig anke”. Det gjelder her tilfeller hvor en anke over det sivile kravet nærmest må betraktes som en konsekvens av anken over straffekravet. Dette er nettopp situasjonen når domfelte bestrider å ha gjort den handling han er domfelt for. Det kan da vanskelig tenkes at en anke over straffekravet ikke også er ment å omfatte det sivile krav. Bevisbyrdereglene kan i visse tilfeller medføre at resultatet for straffekravet og for det sivile kravet blir forskjellig, men dette vil bare helt unntaksvis medføre at anken over dommen ikke også tar sikte på det sivile krav.

(25) På denne bakgrunn var det en feil fra lagmannsrettens side at det ikke ble brakt på det rene om domfelte også hadde ment å påanke det sivile kravet. Jeg finner det i dette tilfellet klart at denne feilen har hatt betydning for lagmannsrettens videre behandling av saken. Det må være åpenbart at anken hadde blitt rettet og det sivile kravet tilføyet, dersom retten på dette punkt hadde tatt kontakt med forsvareren. Anken over det sivile kravet ville da åpenbart ha blitt henvist til behandling av lagmannsretten.

(26) Når dette er situasjonen, mener jeg at lagmannsrettens dom må oppheves for så vidt at lagmannsretten ikke har behandlet det sivile krav. Det kan riktignok reises spørsmål om man i stedet skulle anse feilen til lagmannsretten for å være et grunnlag for A til å søke oppreisning for ankefristen for det sivile kravet. Jeg er imidlertid kommet til at det – når det som her er klart hvilken betydning feilen har hatt – ikke kan være nødvendig å måtte gå veien om en slik fremgangsmåte.

(27) I avgjørelsen i Rt. 1997 side 1643 ble det – ved henvisning til Rt. 1996 side 1230 – uttalt at lagmannsrettens nye behandling etter en opphevelse i slike tilfeller skulle skje etter sivilprosesslovens regler. Dette standpunktet er ikke nærmere begrunnet. Etter mitt syn bør denne rettsoppfatning nå fravikes. Saken gjelder et krav som – dersom saksbehandlingsfeilen ikke hadde foreligget – skulle ha vært behandlet etter straffeprosesslovens regler, og jeg finner at denne behandlingsformen også bør nyttes når saken – etter en opphevelse på dette grunnlag – skal behandles på ny av lagmannsretten. Jeg tilføyer at det antagelig vil være til fordel for både domfelte og fornærmede at lagmannsrettens behandling av det sivile kravet, i et tilfelle som det foreliggende, skjer etter straffeprosesslovens regler.

(28) Jeg stemmer for at lagmannsrettens dom oppheves for så vidt erstatnings- og oppreisningskravene ikke er avgjort.

- (29) Kst. dommer **Akerlie:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende, dommer Bårdsen.
- (30) Dommer **Bull:** Likeså.
- (31) Dommer **Tjomsland:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med annenvoterende, dommer Falkanger.
- (32) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

B E S L U T N I N G :

As anke til Høyesterett skal behandles av lagmannsretten som en begjæring om tilleggsdom, jf. straffeprosessloven § 48.

Riktig utskrift bekreftes: